

NGA MAHI A TE
HUI O TE HAHI
MAORI O TE TAKI-
WA O TURANGA I
TE PIHOPATANGA O
WAIAPU I TU KI TE
RAHUI I TE₃₀O NGA
RA O MAEHE, I TE
TAU 1903. ♣ ♣ ♣ ♣



TURANGA: NA TE WI-
REMU HAPATA I TA KI
TE PEREHI KI TE RAU-
KAHIKATEA, 1903. ♪ ♪

KO NGA INGOA ENEI O NGA MEMA O TENEI HUI.

UPOKO: TE PIHOPA O WAIAPU.

NGA MINITA:

REV. MOHI TUREI	...	...	Rangitukia.
" MATIAHA PAHEWA	...	...	Tokomaru.
" RUTENE TE AIHU	...	...	Whangara.
" HERBERT W. WILLIAMS			Te Rau.
" E. JENNINGS*			
" HONE WAITOA	...	...	Kawakawa.
" MATENGA WAAKA*	...	...	Turanga.
" HAKARAIA PAHEWA	...	...	Te Kaha.
" APERAHAMA TAMIHERE	...	...	Tuparoa.
" RIHARA RANGAMARO*			

NGA MANGAI REIMANA.

TAKENA TARENA*	}	...	Te Kaha.
WI REPA*			
HAAKA TAUTOKO*	}	...	Kawakawa.
PITA POKIA			
WETINI TUHIWAI	}	...	Rangitukia.
HIRAI TE NGAHUE			
HOANI TE RUAHUIHUI	}	...	Te Horo.
HAKARAIA MAUHENI			
WI TAKEKE	}	...	Tuparoa.
TIPENE WENEREI			
WI TAHATA	}	...	Whareponga.
HONE TE KAURU			
TAMATI NGAKAHO	...	...	
HORI TOHUNGIA	}	...	Tokomaru.
APIRANA PAHINA*			
RUTENE TE ARAHI*	...	...	Whangara.
TAME ARAPATA*	...	...	Turanga.

* Kihai enei i tae ki te Hui.



HE TUHITUHINGA

I nga mahi a te Hui o te Hahi Maori o te Takiwa o Turanga i whakaminea ki Te Rahui i te 30 o nga ra o Maehe, 1903.

I MINE nga tangata o te Hui ki a Meri whare-karakia i te Rahui, i te 29 o nga ra o Maehe. E wha tekau te hunga i tango i te Hapa a te Ariki, i puta hoki te kohikohi mo te perehitanga i nga mahi a te Hui £1 4s.

I te 30 o nga ra o Maehe ka mine te Hui ki roto ki Rongomaianiwaniwa i te 9 me te hawhe o nga haora, ka karangarangatia nga ingoa me te whakao ano enei : —

Minita : Mohi Turei, Matiaha Pahewa, Rutene te Aihu, Te Wiremu Hapata, Hone Waitoa, Hakaraia Pahewa, Aperahama Tamihere.

Mangai Reimana : Pita Pokia, Wetini Tuhiwai, Hirai te Nganue, Hoani te Ruahuihui, Hakaraia Mauheni, Wi Takeke, Tipene Wenerei, Wi Tahata, Hone te Kauru, Hori Tonungia.

Katahi ka ki te Pihopa kua tu te Hui, ka timataia hoki e ia te mahi ki te inoi.

Muri iho ka whai-korero te Pihopa ki te Hui.

TE WHAI-KORERO A TE PIHOPA.

E hoa ma, e nga Minita, e nga Mangai o te iwi ;

TE tikanga o ta tatou mahi e huihui nei i ia tau, i ia tau, he whakaneke ake i te mania a te Hahi i roto i tenei takiwa, kia rite ai ki ta Te Karaiti i whakatakoto ai. He mahi tenei e kore e taea ki te kore te tangata e whakakahangia e te Atua. Kua whai kaha nei hoki tatou i a ia, e taea ai nga mahi katoa, ki te mahara tatou, ki te whakapono ki nga kupu a Te Karaiti nana nei i tuku mai te Wairua Tapu hei inoinga ma te tangata, me tana ki ano “ Ko a koutou mea e tono ai ina

inoi, me whakapono kua riro i a koutou, a ka whiwhi koutou.” (Mak. xi, 24.) Ki ta Te Karaiti, “E taea nga mea katoa e te tangata whakapono.” (Mak. ix, 13.) Koia i tika ai kia rapu tatou i te take i kore ai etahi o nga mahi o te Hahi e taea e tatou.

Kei te mohio tatou, ko etahi o nga mea hei whakatupu i te mahi o nga tau ka mahue atu ra, he mea tuku mai i tawahi. No Tihema ka pahure tata ake nei ka mutu te tuku mai o te moni o Ingarangi hei oranga mo nga Minita o te taha Maori o te Hahi. Heoi ka waiho ma te Hahi i Niu Tirani nei e whakaputa he whakaaro ki nga mahi o konei. Tenei hoki kei te mahi te taha Pakeha, kei te karanga hoki ki nga hoa Maori, “Kia mahi tahi tatou.” He whakatau i tenei karanga i tu ai te hui ki Waiomatatini i tera tau. Takoto ana te kohikohi i reira hei whakaranea i te Tahua Oranga mo nga Minita Maori i tenei Pihopatanga. I kiia i reira, ko te putanga o taua kohikohi, £1000; otira he nui nga moni o taua kohikohi kahore ano kia eke ki runga ki te Tahua. He aha ranei te take i kore ai e whakatutukitia wawetia ki te wahi tika hei takotoranga? Ko te huanga o taua kohikohi, mo nga mahi a te Hahi; he tapae tenei i aua moni hei whakahere ki te Atua, ehara hoki i te mea tika, ko aua moni, kua oti ra te whakatapu, kia tukua ketia atu hei whakarite i nga nama a te iwi nana te hui, kia puritia noatia ranei e te tangata; engari i te mea kua oti te kohikohi, kia hohoro tonu te whakatutuki kei he i te tangata nga mea kua oti te tapae ki te aroaro o te Atua. Tera ano ranei tetahi take i roa ai, he maka na te tangata i te atarangi kau o te moni ki roto ki te kohikohi, ara i te pukapuka e kiia nei te ingoa, he “Ota.” Kaua tena atarangi, te Ota, e makaa ki roto ki te kohikohi i te mea kahore ano kia whai tinana hei whakarite. Ma te mea ka pono, ka tika a tatou mahi katoa ka tau mai ai ki a tatou ta te Atua manaaki. Kaua hoki e tapaea e tatou ki te Atua ko te atarangi kau; engari nga mea e takoto ana i roto i te ringaringa.

He maha ano nga raruraru e hua nei ki nga tangata o te Hahi, ko etahi anake aku e korero ai inaianei. Tetahi mea i pa mai ai te pouri

ki ahau, i ahau e haereere nei i nga kainga o te iwi Maori, ko te kore tangata mo te Whakau. Tenei te tupu ake nei nga tamariki i ia tau, i ia tau; kua oti ano te iriiri i te itinga, me te puta ano te whakamahara i reira ki nga Matua-atua, ara ki te hunga nana i kawe mai ki te iriiri, “kia arahina te tamaiti ki te Pihopa kia whakaukia ina matau ki nga Kupu o te whakaponu, ki te Inoi a te Ariki, ki nga Ture kotahi tekau, ina oti hoki te whakaako ki te Katikihama a te Hahi.” Whakarongo noa nga taringa o nga matua, o nga matuaatua i reira ki aua kupu, wareware tonu iho, ina hoki kahore e arahina mai ana aua tamariki kia whakaukia. Engari nga mate o te tinana e whakaaroa ana, ko nga mate o te wairua, kahore e whakaaroa. He kohuru tenei na nga matua i a ratou tamariki: ko nga taonga kua homai nei e te Atua, e kaiponuhia ana ma ratou anake, kahore e whakawhiwhia ki nga tamariki. Ko nga tamariki, e tae ana ki te kura, e ako ana i nga mea o te taha ki te tinana, otira kahore rawa e whakaakona ana ki te inoi ki te Atua, ki era atu mea hoki e tika ana kia mohiotia e te tangata e ora ai te wairua. Tena ano, kei nga kura tetahi he, e kiia nei ko etahi o nga tamariki, hei etahi rangi ka tae ki te kura, hei etahi rangi kahore e tae. Kei nga matua te take o tenei he, he kore no ratou e ata whakahacre i a ratou tamariki, kia hono tonu ai te haere ki te kura, kia kore ai e kotiti ke ki nga mahi tutu. He mea tenei hei whakaarohanga ma nga Minita, ma te iwi hoki. Me rapu e tenei, e tenei, me kahore i a ia ake ano tetahi putake o tenei he, o era atu mea hoki i kitea ai te kaha-kore o nga mahi a te Hahi. He waingohia noa iho te hopu i te he o te tangata ke, ko ona ake, he haaga uaua.

Otira ko tenei mea, ko te kore whakaaro ki nga tamariki kia whakaakona ki te inoi i nga mea kua homai nei ki a tatou e te Atua, he tohu no te mate o te whakaponu o te tangata. Mehemea hoki e tino mohio ana te tangata ki te pai o tona taonga, e kore ia e wareware ki te whakawhiwhi ki ana tamariki. E kitea ana ano tenei tu ngakau wareware ki te ahua o te tangata i te mea ka uru ki nga Inoi i roto i te

Whare-karakia. Ko etahi, e whai-whakaaro ana, e mahara ana ki te Atua e whakarongo nei ki te inoi a te tangata. Otira he tokomaha, ko te tinana anake i uru ki te karakia, ko te wairua, kei etahi wahi ke e kopikopiko noa ana; ina hoki te noho kau noa iho, kahore e tu ki runga i te mea e tu ana etahi; kahore e tuturu ki te inoi; kahore e puaki i te waha te kupu inoi, te whakawhetai ranei ki te Atua; kahore hoki e whakarongo te taringa ki te kupu a te Atua e korerotia ana. Me e maharatia ana e tatou tenei mahi a tatou he mahi ki te aroaro o te Atua e kite nei i nga whakaaro o roto o te ngakau, ka ahua hopohopo te tangata; ka mahara ki a ia he poke i te hara; ka puta tana inoi mo nga mea e homai nei e te Atua kia riro i a ia; ka whakaiti i a ia i te mea e mahara ana ki te nui o te Atua; e kore hoki e wareware ki te whakatupu ake i nga tamariki i runga i te mahara hopohopo ki te Atua..

Ma te Atua tatou e tohutohu i a tatou ka huihui nei, kia manakohia ai e ia nga whakaaro o roto, me nga kupu e whakapuakina e tatou i konei, hei mea e ahua pakari ai nga mahi a te Hahi e mahia nei e tatou.

NGA MOTINI.

1. Na Mohi Turei, minita, raua ko Hori Tohungia:—

He whakapai tenei na te Hui ki te whai-korero a te Pihopa, he ki hoki kia whakaae ia kia perehitia i roto i te tuhinga i nga Mahi a te Hui.

Whakaaetia ana.

2. Na A. Tamihere, minita, raua ko Mohi Turei, minita:—

Kia whakaurua a Tamati Ngakaho ki tenei Hui hei mangai mo te pariha o Whare-ponga.

Whakaaetia ana.

3. Na Wi Takeke, he patai :—

Me kore e taea te whakarite te tonono a te Pariha o Te Horo mo tetahi minita mo ratou ?

I utua e te tumuaki :—

Kei a tatou katoa te hiahia kia rato nga pariha katoa i te minita, kia kitea hoki he tangata tika hei minita e kore e whakaroaina.

4. Na H. Pahewa, minita, raua ko Rutene te Aihu, minita :—

Kia puta he kupu whakamihi ma tenei Hui ki a te Rev. D. Trail Hailey, mahita o Te Kaha mo tona aroha nui, i tana homaitanga i te turanga wai mo te iriiri, mo te Whare-karakia o Te Kaha, hei whakamaharanga mo tana tamaiti i mate nei ki te mcana, a ma te Atua raua e whakamarie i roto i to raua pouri.

Whakaaetia ana.

5. Na A. Tamihere, minita, raua ko Hoani Ruahuihui :—

Ka nui te pouri o tenei Hui ki te takahi a te tangata i te Ratapu ka nui haere nei i roto i tenei takiwa : he kupu atu hoki tenei na tenei Hui ki nga tangata o te Hahi i tenei takiwa kia tupato kei uru ki taua tu mahi, kia whai kupu hoki ki nga tangata e pera ana mo taua tikanga kia whakarerea.

Whakaaetia ana.

6. Na Matiaha Pahewa, minita, he patai :—

Me kore e taea te whakahoki mai i a Nikora Tautau, minita o te takiwa o Waikato, hei whakakapi i te tunga o Matiaha Pahewa mo te pariha o Tokomaru ?

I utua e te tumuaki :—

Kei te hiahia ahau kia hoki mai a Nikora ki tenei Pihopatanga. Mehemea hoki e marama ana he huarahi mona e hoki mai ai ka hohoro ano te puta o te karanga i a ia kia hoki mai.

7. Na Hori Tohungia, he patai :—

Mo te moni i kohia e etahi o nga tangata o te pariha o Tokomaru hei whangai minita ; he aha te take i waiho ai i waho o te tahua oranga minita ?

I utua e te tumuaki :—

Ko aua moni i kohikohia hei hanga whare-karakia mo roto o Uawa. No muri nei i puta ai te ki, hei oranga mo Nikora Tautau, kihai hoki i kohikohia o te pariha katoa mo te tahua oranga minita koia i whakatakotoria ketia ai.

8. Na Wi Tahata, raua ko Hori Tohungia :—

Ko te Hui o te Hahi a te tau e haere ake nei, (1904), kia tu ki te pariha o Tuparoa.

Whakaaetia ana.

9. Na Mohi Turei, minita, he patai :—

He tangata i moe ki tetahi wahine ehara nei i te mea marena, a kahore o raua uri, muri iho ka mahue tera wahine, ka moe i tetahi atu wahine, katahi ka whai uri, ka hiahia te wahine kia marenatia raua, me te whakaae ano te tane : ka pehea te ritenga mo enei ?

I utua e te tumuaki :—

Ta te Atua tikanga mo te marena, koia tenei, ki te pipiri etahi ki a raua, hei tane, hei wahine, kia u tonu raua ki a raua, a, mate noa tetahi o raua, ki te pena hoki te noho tahi o te tane raua ko te wahine ki ta te Atua titiro, me te mea ano kua oti raua te marena ; otira me marena ano raua kia mohio ai te tokomaha ki te pumau o to raua whakaaro kia tuturu tonu raua ki a raua. Ko te mea tika ia kia matua ko te marena, hei muri te noho tahi, ko te whakarere a tetahi o raua i tona hoa kia tangohia ai tetahi hoa ke mona, he mea whakarihariha ki ta te Atua, ina hoki tana kupu, “E ki ana a Ihowa, Atua o Ihairaira, e kino ana ia ki te whakarere.” (Maraki ii. 16.) Heoi ano te mea tika mo te marena, ko te wahine tuatahi, ko te tane tuatahi ranei, ahakoa whai uri, kore ranei e whai uri. Ki te ruarua te minita ki tetahi mea penei, me ui e ia ki te Pihopa.

10. Na Hirai te Ngahue raua ko H. Pahewa, minita :—

Kia puta he kupu ma tenci Hui ki nga kai-karakia, ki era atu tangata hoki, o ia kaininga, o ia kainga, kia anga ki te whakaako i nga tamariki o o ratou kainga i te mea kei te

kitea ko tetahi tenei o nga mea nui e ata whakatupuria ake ai nga tamariki.

Whakaaetia ana.

11. Na H. Pahewa, minita, he patai :—

Mehemea he tika te iriiri i nga tamariki pikopo kua oti te iriiri e o ratou pirihī, i te mea kaore i mohiotia e te minita ?

I utua e te tumuaki :—

Nga tangata kua oti te iriiri e te Pikopo, ahakoa pakeke, ahakoa tamariki, e kore e tika kia iriiria houtia i te mea ka uru mai ki roto ki to tatou nei wahi o ta Te Karaiti Hahi. Ki te kore e marama, me whakaatu ki te Pihopa.

12. Na Hoani te Ruahuihui, he patai :—

Mehemea e taea kia whakaaturia mai e te Pihopa te nui o nga moni kua takoto i te taha Maori mo te Wero a te Atirikona ?

I utua e te tumuaki :—

E kore e taea e ahau te whakaatu inaianei, otira e taea ano te ui atu, mo te riro mai ka perehi i roto i nga Mahi a tenei Hui.

13. Na Hori Tohungia, raua ko A. Tamihere, minita :—

E whakapai ana tenei Hui ki a Te Whanau-a-Hinerupe me to ratou Mahita mo to ratou kaha ki te manaaki i tenei Hui. Ma te Atua ratou e awhina, e whakakaha.

Whakaaetia ana.

14. Na Wi Takeke, raua ko Hakaraia Mauheni :—

Kia whakahokia mai te Katikihama tuatahi, ara, mehemea he kape o taua tu o te Katikihama i whakatakotoria hei akoranga i mua atu o te whanuitanga o te Whakapono me tuku mai.

Whakaaetia ana.

I panuitia, i whakapumautia,

Maehe 30, 1903.

W. L. WAIAPU, UPOKO.

